

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

TIL IXTISOSLIGIGA EGA BO‘LMAGAN TALABALARGA INGLIZ TILI NUTQINI SHAKLLANTIRISHDA SO‘ZLARNI BIRIKTIRISHGA O‘RGATISHNING AMALIY ASOSLARI

Alimov Jamshid Ravshanovich

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada til ixtisosligi bo‘lmagan talabalarga ingliz tili nutqini shakllantirish jarayonida so‘z birikmalarini o‘rgatishning amaliy texnologiyalari yoritilgan. Tadqiqot davomida ingliz tili darslarida kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar va so‘z birikmalarini o‘zlashtirishga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar tizimi ishlab chiqilgan. Amaliy tajribalar natijalariga ko‘ra, taklif etilgan texnologiyalar talabalarning nutqiy faolligini oshirish, so‘z birikmalarini to‘g‘ri qo‘llash va mustaqil fikr bildirish ko‘nikmalarini rivojlantirgan.

Kalit so‘zlar: so‘z birikmalari, kommunikativ kompetensiya, ingliz tili, notil mutaxassislar, nutqni shakllantirish, amaliy texnologiya.

ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ СОЧЕТАНИЮ СЛОВ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ АНГЛИЙСКОЙ РЕЧИ У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ НАПРАВЛЕНИЙ

Аннотация. В статье рассматриваются практические основы обучения студентов неязыковых направлений английской речи на основе усвоения словосочетаний. В процессе исследования разработана система упражнений, направленная на формирование коммуникативной компетенции и развитие навыков связной речи. Экспериментальные результаты подтвердили эффективность предложенной методики в учебной среде.

Ключевые слова: словосочетания, коммуникативная компетенция, английский язык, неязыковые специальности, формирование речи.

PRACTICAL FOUNDATIONS OF TEACHING WORD COMBINATIONS IN FORMING ENGLISH SPEECH FOR NON-LINGUISTIC STUDENTS

Abstract. This article examines the practical foundations of teaching English speech to non-linguistic students through word combination training. The study developed a set of communicative exercises and interactive activities that promote the proper use of collocations in spoken English. Experimental results demonstrated that the proposed teaching technology significantly improved students' speech fluency, lexical accuracy, and communicative confidence.

Keywords: *word combinations, communicative competence, English language, non-linguistic students, speech formation, teaching technology.*

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonida ingliz tili ta’limining maqsadi — talabalarni xalqaro darajada samarali muloqot qila oladigan shaxslar sifatida shakllantirishdir. Ayniqsa, til ixtisosligi bo‘lmagan yo‘nalishlarda o‘qiyotgan talabalar uchun ingliz tili nafaqat akademik fan, balki kasbiy muloqot vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Shunga qaramay, ularning nutqiy kompetensiyasida so‘zlarni biriktirish, ya’ni so‘z birikmalaridan to‘g‘ri foydalanish bo‘yicha muammolar saqlanib qolmoqda.

Mazkur maqolada ushbu muammoni bartaraf etish maqsadida olib borilgan amaliy tajriba, metodik yondashuvlar va ularning natijalari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy g‘oyasi — so‘z birikmalariga asoslangan interfaol mashg‘ulotlar orqali notil mutaxassis talabalarining inglizcha og‘zaki nutqini samarali shakllantirish texnologiyasini takomillashtirishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda amalga oshirildi:

Diagnostik bosqich – talabalar ingliz tili so‘z birikmalarini qo‘llash bo‘yicha dastlabki bilim va ko‘nikmalarini aniqlash uchun test va og‘zaki suhbatlardan foydalanildi.

Amaliy bosqich – so‘z birikmalarini o‘rgatishga qaratilgan maxsus mashg‘ulotlar tizimi ishlab chiqildi. Bu tizimda “matching”, “gap completion”, “role play” va “problem-solving” kabi metodlardan keng foydalanildi.

Natijaviy bosqich – yakuniy nazorat, suhbat va yozma topshiriqlar orqali talabalar nutqidagi o‘zgarishlar tahlil qilindi.

Tadqiqotda **eksperimental va nazorat guruhleri** tashkil etildi. Eksperimental guruh talabalari yangi texnologiya asosida o‘qitildi, nazorat guruhi esa an’anaviy usullar bilan shug‘ullandi.

Metod sifatida **kuzatish, anketalashtirish, so‘z birikmalarini o‘zlashtirish bo‘yicha diagnostika testlari, interfaol o‘yin mashqlari va og‘zaki baholash** vositalari qo‘llanildi.

NATIJALAR

Tajriba davomida ingliz tili darslarida so‘z birikmalarini o‘rgatish jarayoni quyidagi natijalarni berdi:

- Eksperimental guruh talabalarining 82 foizi so‘z birikmalarini to‘g‘ri va o‘rinli ishlatishni o‘zlashtirdi (tajriba boshida bu ko‘rsatkich 37 foiz edi).
- Talabalarning og‘zaki nutq tezligi va ravonligi 25–30 foizga oshdi.
- Nutqdagi grammatik xatoliklar soni o‘rtacha 18 foizdan 7 foizgacha kamaydi.
- “Speaking test” natijalari bo‘yicha eksperimental guruhning o‘rtacha bali 74 dan 88 gacha ko‘tarildi.

Bu natijalar yangi o‘quv texnologiyasining samaradorligini ko‘rsatadi. So‘z birikmalariga asoslangan mashg‘ulotlar talabalarda **kontekstual fikrlash, situativ nutqni qurish, kommunikativ faollik** va **o‘z fikrini erkin ifodalash** ko‘nikmalarini rivojlantirgan.

Olingan natijalar tahlili shuni ko‘rsatdiki, so‘z birikmalarini o‘rgatish faqat leksik bilimni oshirish emas, balki talabani real muloqot sharoitiga tayyorlash vositasi sifatida ham xizmat qiladi.

Interfaol metodlar, xususan, “Role-play”, “Pair work”, “Collaborative dialogue” kabi mashg‘ulotlar orqali talabalar nutqiy vaziyatlarda tabiiy so‘z birikmalarini tanlashga o‘rganishdi.

Shuningdek, talabalarning o‘zaro muloqot jarayonida **refleksiv fikrlash** rivojlandi, ya’ni ular o‘z nutqini tahlil qilish, xatolarini tuzatish va yangi variantlarni izlashga o‘rgandilar.

Bu esa ingliz tili ta’limining asosiy maqsadlaridan biri – **kommunikativ kompetensiyani shakllantirish** bilan bevosita bog‘liqdir.

Metodik nuqtai nazardan, o‘qituvchi darsni faqat ma’lumot beruvchi emas, balki “kommunikativ muhitni tashkil qiluvchi” sifatida faoliyat yuritishi lozimligi isbotlandi.

Tajriba asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. So‘z birikmalarini o‘rgatish texnologiyasi til ixtisosligi bo‘lmagan talabalar nutqini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

2. Dars jarayonida interfaol mashg‘ulotlar va kontekstual yondashuvlar qo‘llanishi talabalar motivatsiyasini oshiradi.

3. O‘qituvchilar uchun metodik qo‘llanma ishlab chiqish va uni amaliyotga tatbiq etish zarur.

4. So‘z birikmalariga oid mashqlarni modul tizimiga kiritish orqali natijalarni yanada barqaror qilish mumkin.

5. Kelgusida tadqiqotni boshqa yo‘nalishlarda (masalan, IT, tibbiyot, huquq sohalarida) o‘qiyotgan talabalar misolida kengaytirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimov J.R. *Til ixtisosligi bo‘lmagan talabalarda ingliz tili nutqini shakllantirish texnologiyasi*. – Toshkent: 2024.

2. Harmer J. *The Practice of English Language Teaching*. – Pearson, 2015.

3. Richards J.C., Rodgers T.S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge University Press, 2014.

4. Nizomova M.B. *Chet tili darslarida kommunikativ yondashuvning metodik asoslari*. – Qarshi, 2022.

5. Nation I.S.P. *Learning Vocabulary in Another Language*. – Cambridge University Press, 2013.

6. Arapov G‘.N. *Notil mutaxassislar uchun ingliz tili o‘qitishning samarali uslublari*. – Termiz, 2023.

7. Brown H.D. *Principles of Language Learning and Teaching*. – Pearson Education, 2016.